

FUNDAMENTE PSIHOPEDAGOGICE DE FORMARE A INTERESELOR COGNITIVE LA ELEVI

Maia ȘEVCIUC

Catedra Științe ale Educației

This research is devoted to one of the most actual problems of present pedagogy and psychology – the formation and development of epistemological interests of younger pupil in the conditions of passing to a new paradigm of educational policy, determined by the Concept of educational development in the Republic of Moldova, the Law of Education, National curriculum. The feature of the real research is the leaning on definitely new methodological basis: pragmatic philosophy, the theory of curriculum, the theory of activities, and the theory of forming education. In the thesis are developed the psycho - pedagogical basis of forming and development of the epistemological interests of younger pupil: the most adequate theory of the interests, with respect to the pedagogical research, is established, are also established the stages, factors and conditions of forming the epistemological interests of younger pupil. The method of orientation-stimulation, of stirring up the educational activity of the students, is developed and experimenting checked, with the purpose of more effective forming of epistemological interests. The most important components of the suggested method are: the content, the technology, the estimation and the procedures in the sphere of these components, directed to stir up the productive and creative activity and to achieve success - the main stimulus of the epistemological interest.

Interesele cognitive au o influență considerabilă asupra procesului de dezvoltare a personalității.

Dezvoltarea personalității în procesul educațional este posibilă prin realizarea caracteristicilor axiologice de bază ale interesului cognitiv, a posibilității lui de a influența proprietățile integrate ale personalității. Această posibilitate definește valoarea internă a interesului cognitiv pentru elevii mici.

Interesul este un fenomen psihic complicat care îmbină componentele de bază ale activității umane: intelectuale, afective, volitive. Savanții psihopedagogi abordează problema interesului în mod diferit, în funcție de componenta luată drept bază. Acest fapt conduce la o mare diversitate a definițiilor interesului: „Interesul este stimul intern motivațional”, „tendința omului de a se ocupa de anumite activități” (*E.Strong*); „o necesitate care duce la activism pentru satisfacție personală” (*J.Dewey*); „o îmbinare specifică a proceselor afectiv-volitive și intelectuale care amplifică activismul” (*L.Gordon*); „orientare cognitivă specifică a psihicului spre obiectele și fenomenele realității” (*A.Leontiev*); „o atitudine afectiv-cognitivă față de obiectul real sau genul de activitate” (*I.Ivanov*). G.Șciukina, V.Morgan, N.Morozova afirmă că interesul cognitiv este nu numai o forță motrice, stimulatorie a activității, dar și un mijloc important, o condiție necesară a succesului educațional.

Interesul este o orientare selectivă a proceselor psihice a omului spre obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare; este o tendință, o năzuință, o necesitate a personalității de a se ocupa de un anumit domeniu al fenomenelor, de un anumit gen de activitate care-i aduce satisfacție; este un puternic motiv al activității sub influența căruia toate procesele psihice au loc deosebit de intensiv, iar activitatea devine captivantă și productivă și, în cele din urmă, interesul este o atitudine selectivă față de lumea înconjurătoare, față de obiectele, fenomenele, procesele ei.

În contextul acestei definiții, interesul cognitiv este înțeles ca motiv, ca mijloc al activității educaționale și ca latură a personalității.

Mecanismele și etapele procesului de formare a intereselor cognitive la elevii mici sunt analizate și reliefate prin tipuri de activități de formare a acestora. Gama variată a tipurilor de activități instructive este integrată din punct de vedere reproductiv, productiv și creativ, ultimele în acest sens fiind determinative în formarea intereselor cognitive la elevii claselor primare.

Eficiența dezvoltării intereselor cognitive la elevii claselor primare este analizată prin factorii curiculari și condițiile determinante în formarea situațiilor motivaționale.

Aceste condiții în cercetare se clasifică astfel: activismul, varietatea activităților educaționale, semnificația cunoștințelor, complexitatea obiectivelor la nivelul potențialului propriu al elevilor, evaluarea obiectivă a performanțelor, asigurarea succesului educațional, caracterul expresiv al predării-învățării. Generalizarea rezultatelor analitice a permis să evidențiem formele și mijloacele de individualizare și diferențiere a procesului de formare a intereselor cognitive.

Evaluarea intereselor cognitive la elevii claselor primare

Procesul de cercetare a intereselor cognitive la elevii claselor primare este orientat spre stabilirea condițiilor, situațiilor și metodelor de influență care determină apariția intereselor cognitive, inclusiv evidențierea schimbărilor ce se produc sub influența intereselor cognitive în activitatea elevilor. Astfel, cercetarea noastră se centrează atât pe procesul activității în cadrul căruia se formează interesul, cât și pe rezultatul lui.

Strategia evaluării intereselor cognitive la elevii claselor primare s-a axat pe realizarea următoarelor obiective:

- determinarea orientării intereselor cognitive: conținut, activitate de învățare și rezultatele obținute;
- stabilirea particularităților și dinamicii intereselor cognitive la elevii claselor primare;
- evidențierea factorilor curriculari și a condițiilor care predetermină formarea intereselor cognitive;
- determinarea caracterului și nivelului de dezvoltare a intereselor cognitive la elevii claselor primare.

Elaborarea și validarea metodologiei experimentale orientativ-stimulative de activizare a procesului cognitiv la elevii claselor primare

Formarea intereselor cognitive în investigația realizată este cercetată de pe poziția teoriei generale a activității și dezvoltării. Procesul de instruire, orientat spre conducerea activității cognitive a elevilor, constituie baza formării și dezvoltării intereselor cognitive.

Analizând influența procesului de învățare asupra intereselor cognitive a elevilor, am evidențiat următoarele surse de formare a acestora care sunt, totodată, și componente ale curriculum-ului școlar: *obiectivele educaționale, conținuturile, tehnologiile pedagogice, evaluarea performanțelor academice*. Metodologia orientativ-stimulativă de activizare a procesului de cunoaștere la elevii claselor primare se bazează și pe complexul de motive auxiliare, reperând pe situația de „succes școlar”. Cu alte cuvinte, mecanismul de bază al metodologiei propuse este situația de „succes/insucces” școlar. În caz de insucces, se realizează feedback-ul la nivelul obiectivelor, conținuturilor, tehnologiilor educaționale, procesului de evaluare, se determină cauzele insuccesului și se introduc modificările necesare. Se creează situații de instruire în conformitate cu ritmul de învățare al elevului prin respectarea diferențelor individuale care presupun crearea unor situații de învățare ce permit elevilor atingerea pe căi diferite a aceluiași obiective. Se caută nivelul optim de activizare a procesului cognitiv cu consecințele pozitive asupra performanței. În caz de insucces repetat, se aplică aceeași procedură. Atingerea succesului chiar și la nivel mai jos decât standardul prevăzut este tratată pozitiv – ca motiv de formare a interesului cognitiv care, la rândul său, poate fi întregit de o suită de alte motive, cum ar fi dorința de a obține note pozitive, motivația declanșată de cooperare și competiție etc.

În cazul obținerii succesului, în scopul dezvoltării și aprofundării interesului cognitiv este variată conștient activitatea cognitivă a elevilor și sunt înaintate cerințe mai complexe în cadrul activității productive și creative. Aprecierea stării de succes/insucces nu se poate face luând în considerație doar criteriile eficienței, urmând a fi completate cu manifestările psihopedagogice care le implică asemenea stări. Din metodologia orientativ-stimulativă de activizare a procesului educațional și de formare a intereselor epistemologice la elevii claselor primare, observăm că circuitul care reprezintă succesul/insuccesul școlar angajează în relație directă „determinarea obiectivelor, selectarea formelor organizaționale și de învățare, selectarea metodelor, activitatea profesorului, determinarea tehnologiilor didactice și a tehnicilor de evaluare, care îmbină totalitatea exigențelor impuse din exterior, prelucrate și ordonate de către agenții acțiunii. În consecință, personalitatea elevului conferă specificitatea manifestărilor de succes în activitatea de învățare. Anume acest aspect al metodologiei este direcționat spre formarea interesului cognitiv la elevi. Feedback-ul trebuie să fie nu numai purtător de informație despre rezultatul final, dar și să ofere posibilități de determinare a cauzelor insuccesului și corectării componente corespunzătoare a curriculum-ului care a provocat acest insucces. Cu alte cuvinte, legătura inversă trebuie să includă următoarea informație:

- nivelul de îndeplinire de către elev a acțiunii proiectate;
- corectitudinea îndeplinirii acțiunilor;
- gradul de corespundere a formei de acțiune cu etapa de însușire;
- gradul de corespundere a obiectivelor cu posibilitățile intelectuale ale elevilor;
- gradul de formare a interesului prin conținut, prin noutatea sa, valoarea și caracterul adecvat obiectivelor;
- gradul de contribuție a metodelor și formelor de instruire utilizate în activitatea productivă și creativă;
- gradul de corespundere a notei acordate nivelului real al cunoștințelor și competențelor elevilor; în ce formă a fost realizată evaluarea;

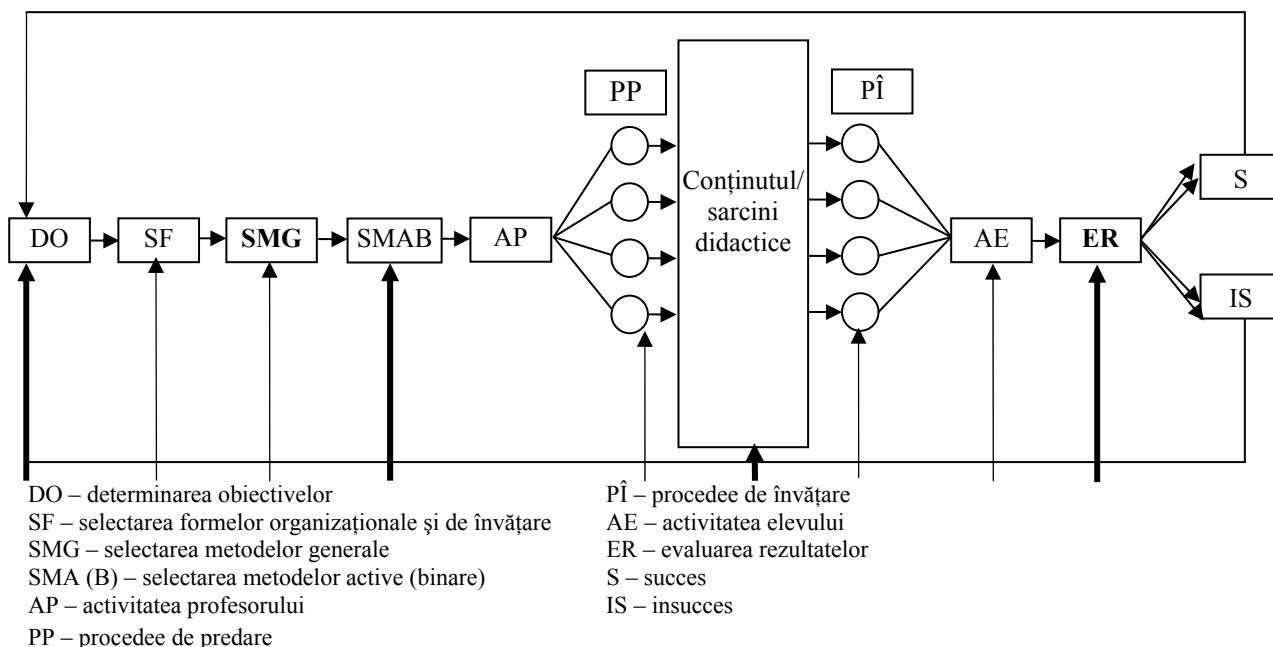
- modul de corelare a afecțiunii profesorului cu randamentul învățării la elevi;
- prezența sau lipsa succesului.

Astfel, cu cât mai calitativ este proiectat curriculum-ul școlar, în general, și componentele lui, în particular, cu atât este mai calitativă activitatea de învățare.

În acest context, în calitate de instrumentar al metodologiei orientativ-stimulative se descriu factorii și potențialul lor valoric privind formarea intereselor cognitive și se propun proceduri adecvate fiecărui factor: factorul obiectivelor, factorul conținutal, factorul procesual, factorul evaluării.

Linia tehnologică de instruire și formare a intereselor cognitive se va constitui astfel: din baza de date a fiecărui bloc al hărții tehnologice se aleg tipurile de activitate, formele, metodele, mijloacele de instruire, inclusiv cele corecționale cu ajutorul cărora pot fi atinse obiectivele proiectate sau obținerea varietății activității cognitive la elevi.

Metodologia orientativ-stimulativă de activizare a procesului educațional și de formare a intereselor epistemologice la elevii claselor primare

Harta tehnologică de construire a activităților în baza metodologiei orientativ-stimulative de formare a intereselor epistemologice la elevii claselor primare

Componenta stimulativă	Condițiile corecției	Sarcinile principale	Instrumentele stimulative: baza de date
1. Obiectivele de referință 2. Conținutul obiectului: • informația • tipologia sarcinilor didactice 3. Tehnologia didactică: • forme • metode • comunicare 4. Evaluarea: • succes • insucces • tehnicile de evaluare.	1. Obiectivele nu pot fi atinse de către toți elevii. 2. Informația nu atrage atenția elevilor: • dominarea sarcinilor didactice reproductive; • dominarea formelor colective de activitate; • dominarea metodelor reproductive; • comunicarea subiect-obiect; • insuccesul permanent. Tehnicile de evaluare provoacă frică, repulsie.	Determinarea propriilor obiective: • construirea programului general și personal de învățare; • însușirea conținutului de bază al programului general și individual; • formarea capacităților cu caracter productiv și creativ; • capacitatea de a lucra individual și în grupuri mici; • însușirea metodelor de învățare. Tendința de a obține succes.	1. Exercițiu de alegere a obiectivelor 2. Proiecția și susținerea programelor individuale personale 3. Activități individuale și în grupuri 4. Crearea situațiilor euristice și problematizate 5. Selectarea textelor cu un conținut mai interesant 6. Schimbarea tipurilor de activitate prin schimbarea metodelor de învățare 7. Evaluarea exclusivă a rezultatelor pozitive

Drept reper în proiectarea activităților orientativ-stimulative pentru profesori servesc: produsul activității de învățare a elevului, situația de succes/insucces, posibilitatea realizării feedback-ului, stimularea activității elevului.

Metodologia experimentală de învățare și formare a intereselor epistemologice propusă prevede dinamica schimbărilor interioare ale subiecților învățământului – elevilor și pedagogilor, în procesul însușirii de către aceștia a procedurilor stimulative de învățământ cum sunt obiectivele, proiectarea, valorificarea mijloacelor creative, metodologice sau a altor mijloace de activitate.

Cercetarea noastră a confirmat că diferite niveluri de dezvoltare a intereselor cognitive la elevii claselor primare exprimă legitatea generală a neuniformității dezvoltării lor. În acest caz, interesul cognitiv reprezintă un indicator al acestui proces.

Metodologia orientativ-stimulativă de activizare a procesului cognitiv la elevii claselor primare, întemeiată pe corectitudinea componentelor respectivi ai curriculum-ului în funcție de succesul/insuccesul elevilor, pe procedeele tehnologice adecvate la nivelul obiectivelor, conținutului, metodelor de instruire și evaluare, pe harta tehnologică și baza de date, este eficientă și justificată din punct de vedere al procesului și rezultatului predării-învățării. Eficiența acestei metodologii este confirmată prin date experimentale.

Rezultatele experimentului efectuat pe o metodologie orientativ-stimulativă ne-au permis să afirmăm că interesul cognitiv contribuie la orientarea generală a elevilor și are un rol important în dezvoltarea personalității lui.

Interesul epistemologic se formează și se dezvoltă, în primul rând, în activitatea productiv-creativă de învățare, unde se formează atitudinea pozitivă a elevului față de acest proces.

Bibliografie:

1. Dewey John. Fundamente pentru o știință a educației. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1992.
2. Strong E. Change of Interests with Age. - Stanford Univ. Press, 1961.
3. Гордон Л.А. Психология и педагогика интереса. - Киев: «Радянська школа», 1940.
4. Иванов В.Г. Развитие и воспитание познавательных интересов старших школьников. - Ленинград: изд-во ЛГУ, 1959.
5. Леонтиев А.Н. Потребности, мотивы и эмоции. - Москва: Изд-во МГУ, 1971.
6. Морозова Н.Г. Учителю о познавательном интересе. - Москва: Знание, 1979.
7. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике. - Москва: Педагогика, 1971.

Prezentat la 03.12.2008